

LA GESTIÓ DE LA FAUNA I LA CONSERVACIÓ DE LA BIODIVERSITAT

© Maurits Cornelis Escher

Escrit per:

Joan Real

Unitat de Zoologia
Dept. de Biologia Animal
Universitat de Barcelona

Introducció

Durant molts anys la gestió de la fauna es restringí a aquelles espècies que aportaven beneficis directes a l'home, per exemple les espècies piscícoles, cinegètiques, les que tenien un valor per la seva pell, etc. En molts d'aquests casos les poblacions eren i encara són explotades com a recursos inesgotables. En els països anglosaxons i en especial als Estats Units durant els anys trenta sorgiren veus, encapçalades pel professor de la Universitat de Wisconsin Aldo Leopold, que impulsaren una nova forma de pensament: que les espècies de les quals l'home treia un benefici econòmic s'havien d'explotar en funció de l'estat de les poblacions i que per això calien estudis i monitoratges. Va ser el naixement de la disciplina del *Wildlife Management*, traduïda com a 'gestió de la vida salvatge', i que de fet era en principi *Game Management* ('gestió de les espècies de caça'). Aquesta filosofia es va desenvolupar fortament en països amb dues característiques: solien tenir riqueses naturals importants i a la vegada eren tecnològicament avançats (Estats Units, països escandinaus, Austràlia, Sud-àfrica...). Durant molts anys el criteri d'explotació que imperava en l'explotació dels recursos, cosa que encara passa a gran part del nostre país, és el del *màxim rendiment*. Vers els anys setanta aparegué un nou criteri també en els països on primerament s'havia desenvolupat la gestió de la vida salvatge, que era el del *rendiment òptim*. Aquest rendiment és aquell que permet explotar els recursos, per exemple les poblacions animals, d'una manera sostenible, sense malmetre els hàbitats, els ambients i les espècies que comparteixen els mateixos ecosistemes que les d'objecte d'explotació. Aquesta tendència es podria anomenar *Wildlife Conservation*.

Paral·lelament i ara fa tres dècades sorgí un corrent d'opinió que manifesta que no tan sols s'ha d'investigar i dedicar recursos a espècies de les quals l'home treu un profit directe, sinó que totes mereixen la dedicació de recursos, basant-se en raons ètiques i de conservació *per se*. Aquest corrent va esdevenir una nova disciplina relacionada amb les anteriors, que és la *Conservation Biology*, 'biologia de la conservació'.

En el cas de la fauna, al nostre país aquestes disciplines han arribat amb més o menys rapidesa, si bé la seva aplicació en la gestió i conservació probablement està a les beceroles. Vegem-ne els aspectes més rellevants.

Les espècies cinegètiques i piscícoles

El nostre país té prop de 100.000 caçadors i més de 30.000 pescadors, que surten al medi per capturar espècies de caça menor (conill, llebre, perdiu, guatlla, tudó...), caça major (senglars, cèrvids, isards...) i pescar de forma no professional. A tall d'anàlisi de la situació de les espècies cinegètiques, si ens fixem en dues de les espècies autòctones més rellevants, com el conill i la perdiu, i emprem les estadístiques cinegètiques de la darrera dècada -allò que els caçadors diuen que cacen-, que l'administració empra per gestionar aquestes espècies, s'observa que d'una banda el nombre de captures ha anat descendint i s'ha reduït més de la meitat, i de l'altra el dels repoblaments ha anat ascendint i s'ha duplicat. Qualsevol negoci o empresa fa fallida en el moment que les inversions han d'anar augmentant per obtenir cada cop menys ingressos, i aquest sembla ser el cas de les espècies autòctones més rellevants de caça menor a Catalunya.

Cal recordar, a més, que aquestes espècies són fonamentals a les cadenes tròfiques dels ecosistemes mediterranis i que mantenen molts dels predadors, així com espècies amenaçades i sensibles.

Els alliberaments, les repoblacions i la problemàtica associada

Davant de la gran davallada d'espècies cinegètiques de caça menor a gran part de Catalunya, els gestors permeten i realitzen les anomenades repoblacions, que en general haurien d'anar destinades a mantenir les poblacions salvatges, reforçar-les i suplir les minves que els provoquen les extraccions dels caçadors, les malalties o d'altres fets.

Una de les primeres valoracions que s'hauria de fer en l'àmbit estrictament cinegètic és si aquests alliberaments serveixen per mantenir estables les poblacions. En aquest sentit, vistes les estadístiques que mostren que mantenint aproximadament la mateixa pressió de caça i augmentant les repoblacions any rere any cada cop es cacen menys exemplars, resulta que les poblacions salvatges es troben en franca regressió i que a més les repoblacions no serveixen per a mantenir les poblacions; en tot cas, moltes d'aquestes repoblacions són merament alliberaments pocs moments abans de la caça.

En el cas de la perdiu roja, els exemplars alliberats procedeixen de granges. No cal dir que aquestes perdius s'han estat alimentant amb pinso, en pocs metres quadrats, i la majoria procedeixen de llinatges d'origen incert o fins i tot híbrid. En el cas del conill, segons els casos s'alliberen exemplars híbrids amb conills domèstics criats en granges i en d'altres s'utilitzen conills d'origen salvatge procedents de zones llunyanes com el centre d'Espanya.

Els resultats d'aquestes repoblacions són molt variables, en funció dels sistemes emprats, l'origen dels exemplars o les èpoques, encara que en general l'adaptació dels animals al medi és molt baixa. Els problemes associats a aquests exemplars alliberats estan relacionats amb

la dificultat de la recerca d'aliment natural i el reconeixement conespecífic i sexual, i solen patir per això un alt percentatge de predació.

En molts casos els efectes d'aquestes repoblacions són nefastos per a les poblacions silvestres de les mateixes espècies, ja que aporten malalties o soques noves de malalties (mixomatosi, virus hemorràgic, pasteurelosi...), interfereixen negativament en el comportament de les poblacions silvestres, en el fons genètic ('pool') d'aquestes i són focus d'atracció de depredadors generalistes. Així, determinades formes de perdiu autòctones i/o subespècies han desaparegut del territori, i poblacions de conills s'han extingit per les malalties procedents dels novinguts.

Les mal anomenades reintroduccions

En principi s'anomena reintroducció a la incorporació per part de l'home d'una espècie en una àrea d'on ha desaparegut més o menys recentment. Una de les condicions imprescindibles per realitzar-les és que les causes que en varen originar la desaparició hagin remès i a més que els perjudicis de la seva nova integració sobre l'ambient i fauna local puguin ser negligibles o menors que en l'absència de l'espècie introduïda. A casa nostra en els darrers anys tenim un gran nombre de casos de les anomenades reintroduccions, les més habituals de les quals són les de cèrvids. L'origen de molts d'aquests alliberaments, en molts casos veritables introduccions, rau en interessos clarament cinegètics. Aquest és el cas dels cèrvols de la Vall d'Aran provinents de races centreeuropees, els del Prepirineu lleidatà de races del centre d'Espanya, i la constant introducció de cabirols d'origen centreeuropeu en moltes de les serres litorals i prelitorals catalanes. Els problemes associats als alliberaments de cèrvids a zones on han tingut una absència històrica, o a zones del país on fa segles que han desaparegut poden ésser diversos. El primer és l'única i exclusiva responsabilitat de la seva gestió per part del col·lectiu caçador, amb els interessos nous que es poden crear sobre

el territori i les comunitats biològiques. Altres conflictes no menyspreables són l'impacte sobre les comunitats vegetals i animals, i sobre els interessos agrícoles, normalment no previstos. En ben pocs casos s'ha estudiat l'efecte de la pastura d'aquests exemplars, i en comptadíssims casos se n'ha realitzat un seguiment acurat, i encara menys monitoratge de les poblacions. Si som incapaços de gestionar adequadament les poblacions de conills i perdius, i fins i tot senglars, podem assumir el repte de fer-ho sobre nous ungulats?

En d'altres casos l'origen de les introduccions ha estat conservacionista, com en el cas de les cigonyes a l'Empordà, les daines o d'altres espècies, moltes vegades degudes potser més a qüestions pedagògiques o estètiques que no pas a l'existència antiga de veritables poblacions.

Les espècies al·lòctones

Les espècies al·lòctones són aquelles espècies forànies de la nostra fauna i que han estat introduïdes o bé voluntàriament o bé involuntàriament. Una espècie emblemàtica és el cranc americà, que un cop introduïda a Andalusia també ha estat després portada a la majoria de maresmes i cursos fluvials de casa nostra. Aquest crustaci, molt més resistent a la qualitat de l'aigua que el cranc autòcton, és portador de l'afanomicosi, que no pateix però que encomana al del nostre país, i probablement és el responsable que l'espècie autòctona es trobi al llindar de l'extinció. Però a més el cranc americà té una alimentació molt més eurífaga, i molt probablement afecta directament d'altres espècies d'invertebrats i fins i tot peixos, depredant-los ells mateixos i les seves postes o bé deixant-los sense aliment en determinats torrents de muntanya mediterrània. La gran abundància del cranc americà probablement també és un dels factors responsables que unes quantes espècies d'aus molt tolerants com determinades ardeides hagin tingut augments espectaculars (esplugabous, bernats...), així com del manteniment d'altres espècies al·lòctones que impacten clarament sobre el medi, com el visó

© Mayrim

americà, que a més prenen espècies de peixos, amfibis i rèptils autòctons. De fet actualment en determinats trams d'uns quants dels nostres rius, com per exemple el curs mitjà del Llobregat, podem dir que ens trobem amb un ecosistema totalment diferent al de fa 20 o 30 anys. El riu porta molta menys aigua i una càrrega de matèria orgànica molt més elevada, cosa que implica l'aparició de vegetació helofítica molt important abans inexistent i una comunitat faunística nova formada per espècies d'àmplia distribució i/o al·lòctones, com ànecs collverds, bernats, gavines, crancs americans, tortugues de Florida, peixos al·lòctons centreeuropeus o americans (gardí, alburn, peix sol, peix gat...), i carnívors com el visó americà. Res a veure, doncs, amb les comunitats dels anys setanta, amb fluxos d'aigua importants sobre llits de roca i aigua corrent, amb una comunitat dominada per poques espècies de peixos autòctons però molt abundants, uns quants d'ells al llindar de l'endemisme.

Els reptes de futur en la gestió de la fauna i la biodiversitat

Com en molts d'altres aspectes els reptes de futur de les espècies explotables passen per l'explotació sostenible. Això necessàriament implica l'obtenció d'informació de les seves abundàncies en l'espai i en el temps, per així poder modular-ne les captures, lògicament en benefici dels explotadors i de la conservació de les poblacions. En aquest sentit sembla inconcebible que encara avui dia al nostre país no hi hagi plans específics de monitoratge d'aquestes espècies comunes com el conill i la perdiu amb metodologies estandarditzades i amb una informació transparent i pública, com també sembla inconcebible que els recursos públics que s'obtenen de la seva explotació (llicències, vedats...) no s'inverteixin directament en la seva millora sinó que vagin a la caixa general de l'administració o de particulars. És prou significatiu que a països com els Estats Units un decret de l'any 1937, The Pittman-Robertson Act, obliga que un 10% de les despeses en armes de caça i munició ha d'anar destinat al monitoratge i estudi de les espècies cinegètiques.

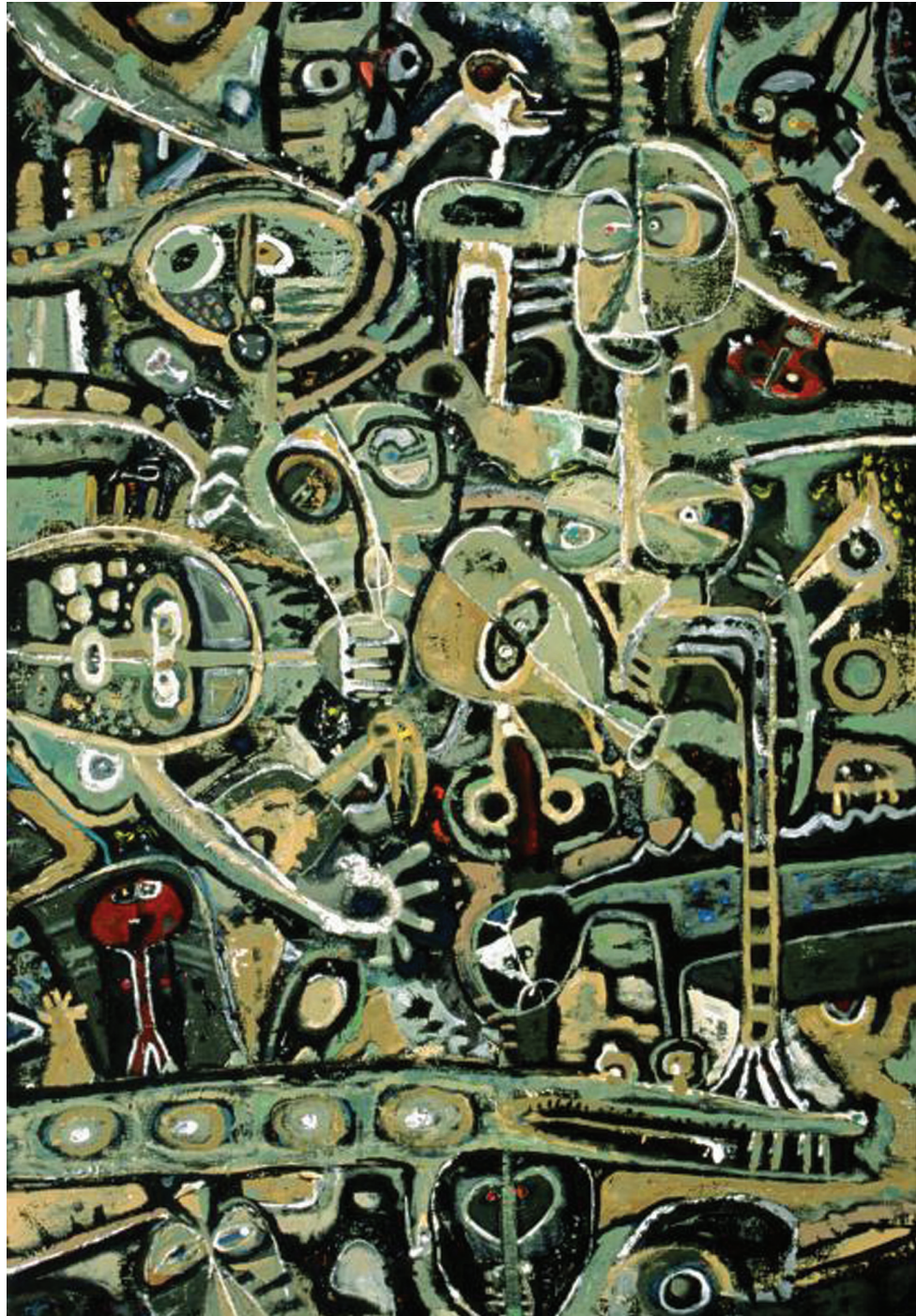

El repte de futur també passa per conèixer l'evolució d'aquelles espècies comunes, cinegètiques o no, que són molt importants en els ecosistemes i de les quals ni tan sols tenim estimes de l'evolució demogràfica i biologia bàsica (des del pardal al tudó, de la rata a l'esquirol, o de la granota comuna al llargardaix, i tantes d'altres) i que són les que fan funcionar els nostres ecosistemes.

Pel que fa a les espècies al·lòctones caldria una legislació valenta que prohibís la tinença per a particulars de qualsevol espècie no domèstica, o en tot cas que prohibís l'entrada d'espècies competidores i el seu alliberament. És realment inaudit veure com la nostra administració és incapaç d'aturar la importació, venda i alliberament al medi de tortugues de Florida senzillament perquè no s'ha tingut en compte de posar les diferents subespècies a la legislació, i no s'ha disposat d'una vigilància adequada.

Cal un catàleg amb els criteris de la UICN d'amenaça de la fauna autòctona que manca a la legislació catalana i la redacció de veritables plans de recuperació per aquelles espècies que ho necessiten, i que consisteixin no en un simple recull de les normatives ja existents sinó en veritables plans tècnics aplicables a la gestió i conservació de les espècies.

Finalment cal la utilització de les espècies animals com a veritables bioindicadors de la qualitat ambiental, com a elements biològics útils en la planificació ambiental i territorial i no com a elements anecdòtics i estètics que tant de mal han fet a una disciplina rigorosa com és la gestió de la vida salvatge i la biologia de la conservació.

Joan Real és doctor en Biologia i professor del Departament de Biologia Animal de la UB, on dirigeix l'Equip de Biologia de la Conservació. Des de 1980 investiga el camp de l'ecologia de les aus rapinyaires i, en especial, de l'Àliga perdiguera *Hieraaetus fasciatus*. D'aquesta espècie en concret cal remarcar els estudis que ha realitzat sobre autoecologia, aplicació de models demogràfics, de mortalitat i d'estratègies de dispersió. És el fundador de l'Equip d'Estudi de l'Àliga perdiguera a Catalunya que agrupa investigadors i naturalistes, i és coordinador de l'Estratègia Nacional per la Conservació de l'Àliga perdiguera del Ministeri

de Medi Ambient.

L'Equip dona resposta científic-tècnica a la gestió cinegètica, l'impacte d'infraestructures i altres usos humans que poden interferir negativament en la conservació de les espècies i el territori. Actualment les seves recerques es centren en la utilització de vertebrats com a bioindicadors de l'estat dels ecosistemes i en la ordenació territorial per mitjà de tècniques de telemetria, teledetecció i S.I.G. Un dels reptes de l'Equip és l'aplicació sobre el terreny de mesures de conservació, com la mitigació de l'impacte de les línies elèctriques, la gestió d'hàbitats i el manteniment de nuclis viables d'espècies amenaçades.